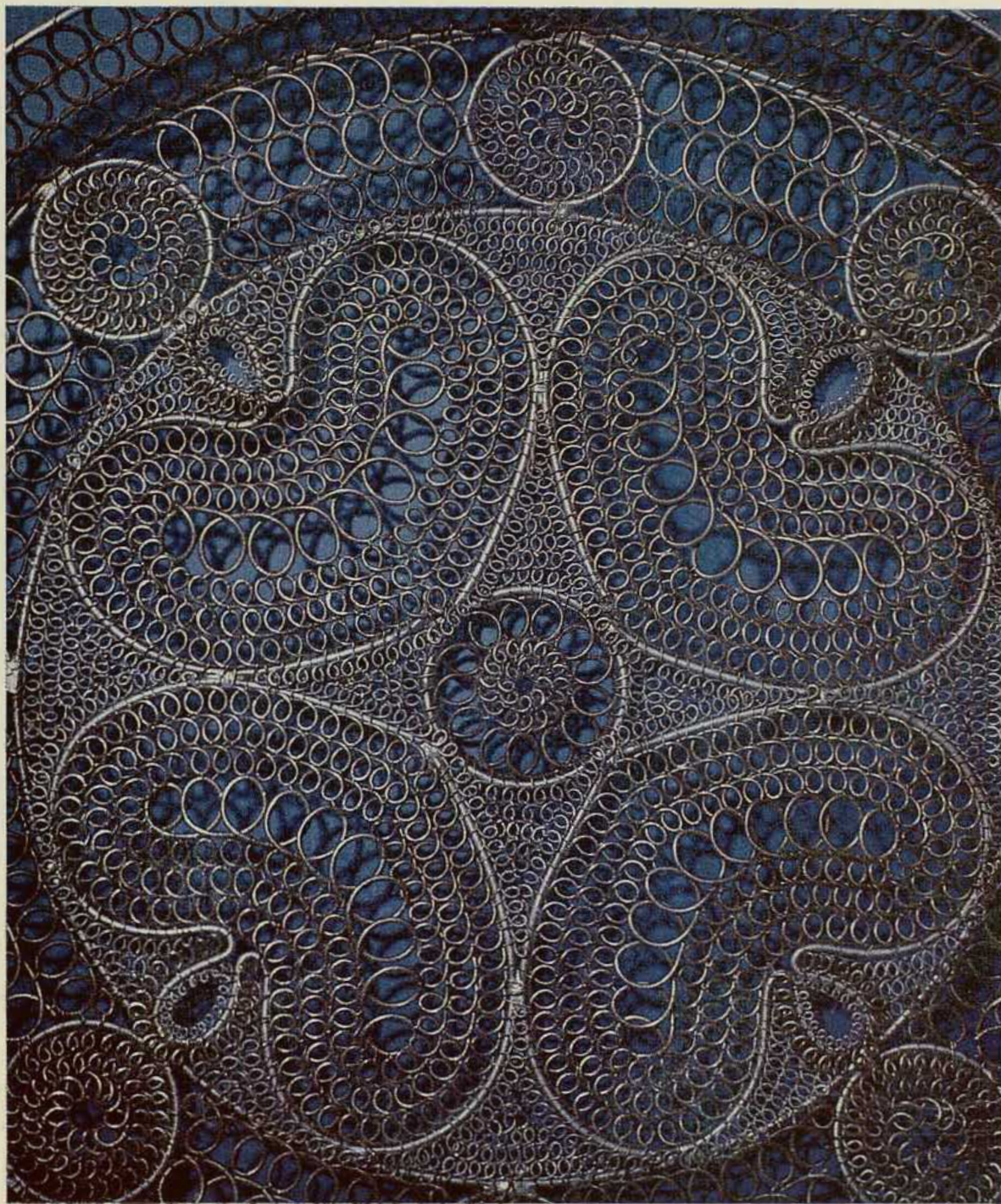

SLOVENSKÝ NÁRODOVIS 3

VÝBER FAREBNÝCH REPRODUKCIÍ NA 1—4. STRANE OBÁLKY SA USILUJE POUKÁZAŤ NA SÍRKU NEPROFESIONÁLNEHO VÝTVARNEHO UMENIA, KTORÉ VYRASTÁ NIELEN Z LUDOVÝCH TRADÍCIÍ, ALE ČERPÁ AJ Z ROZLIČNÝCH PREJAVOV STARSEJ AMATÉRSKEJ TVORBY I ZO SÚČASNÉHO PROFESIONÁLNEHO UMENIA.

Na obálke: J. Považan, *Sviatočný deň baníkov*. Olej, 1937, Banská Štiavnica, Foto V. Gosiorovský.

J. Kerák, *Podnos vytvorený drotárskou technikou (detail dna)* 1976. Foto V. Gosiorovský.

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online prístupné iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.ceeol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

3. 1978

OBSAH

ŠTÚDIE

- Súčasná výtvarná tvorba, jej normy a hodnoty
Richard Jeřábek: Lidové umění a výtvarná kultura lidu (Pojmoslovné uvahy) 405
- Soňa Kovačevičová: Úloha tradícií v profesionálnej a neprofesionálnej výtvarnej tvorbe 415**
- Katarína Čierna: Kategórie súčasného neprofesionálneho výtvarného prejavu 429
- Olga Danglová: Vidiecky konzument a jeho vzťah k výtvarnej produkcii 438**
- Ester Plicková: Maľované salaše — špecifický prejav ľudovej maliarskej tvorby v severnom Honte 452**

MATERIÁLY

- Etnografický atlas Slovenska — pokusné komentáre
Rastislava Stoličná: Zemiakové jedlá v ľudovej strave 471
- Anton Habovštiak: Príspevok k charakteristike niektorých jazykovo-etnografických zvláštností 481

DISKUSIA GLOSÝ

- Mária Kosová: Fenomén sociálna v systémových kategóriách folklóru 498

ROZHLADY

- Za Máriou Jeršovou-Opočenskou (Pavel Horváth) 503
- János Manga 1906—1977 (Ján Botík) 504
- K šesťdesiatke PhDr. Františka Kalesného, CSc. (Adam Pranda) 505

- Súčasná a perspektívne úlohy dokumentácie v Národopisnom ústave SAV (Elena Prandová) 509
- Národopisný výskum zátopovej oblasti na Kysuciach (Peter Maráky) 512
- Spoločenské funkcie a interetnické súvislosti ľudových obyčajov v Karpatoch a na Balkáne (Viera Feglová) 514
- Osmy etnomuzikologický seminár v Smoleniciach (Júlia Kováčová) 515
- Filozoficko-metodologický seminár: Teória modelovania a súčasná národopisná veda (Rastislava Stoličná) 518
- VI. medzinárodná konferencia o celokarpatskom dialektologickom atlase (Ivor Ripka) 519
- Sympóziu o záchranom etnografickom výskume na hornej Ciroche (Marta Dudášová) 521
- Zberateľstvo a zberatelia ľudového výtvarného umenia (Jarmila Pátková) 522
- Výstava keramiky v pražskom Národnom múzeu (Ester Plicková) 523

RECENZIE A REFERÁTY

- Mária Dzubáková: Ku genéze slovenskej folkloristiky (Ján Michálek) 525
- Lubomír Viliam Prikryl: Vývoj mapového zobrazovania Slovenska (Ema Kahounová) 526
- Štefan Tkáč — Karol Kállay: ... len kameň a drevo (Slovenské ľudové náhrobníky) (Adam Pranda) 527
- Roman Reinfuss: Meblarstvo ludowe w Polsce (Viera Valentová) 529
- Zbigniew Tyszka: Rodziny robotnicze w Polsce (Jaroslav Čukan) 530
- Jurij Hryhorovyč Hoško: Naselenňa

Ukrajinských Karpat XV–XVIII st. Naselanňa. Míhracíji. Pobut (M. M.)	531	nar po mašinnym aspektam algoritmičeskogo formalizovanogo analiza muzykalnych tekstov. Materialy (M. M.)	535
J. Roger: Pieśni ludu polskiego w górnym Śląsku (Soňa Burlasová)	532	François Sigaut: L'agriculture et le feu (Viera Urbancová)	537
Imre Ferenci — Mátyás Molnár: Fordulj kedves lovam. Rákóczi és kuruc néphagyományok Szatmárban (Ján Komarovský)	533	Kazky Pidhirja (M. M.)	538
Prykazki i prymavki. I–II. (Zuzana Profantová)	534	Festival in Asia (Mária Kosová)	539
MAAFAT '75. Pervyj vsesozjunyj seminar po mašinnym aspektam algoritmičeskogo formalizovanogo analiza muzykalnych tekstov. Materialy (M. M.)		Edície spoločnosti The Costume Society (Jarmila Pátková)	539
		Franciszek Kotula: Znaki przeszłości (M. M.)	541

HLAVNÁ REDAKTORKA

Božena Filová

VÝKONNÝ REDAKTOR

Pavol Stano

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krišteck, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek

ÚLOHA TRADÍCIÍ V PROFESIONÁLNEJ A NEPROFESIONÁLNEJ VÝTVARNEJ TVORBE

SOŇA KOVAČEVIČOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Pri vymedzení okruhu problémov týkajúcich sa úlohy tradícií v minulosti a dnes vychádzam z riešenia čiastkovej témy Štátneho plánu základného výskumu „Súčasná ľudová výtvarná tvorba, jej normy a hodnoty“, v ktorej sa hovorí o vzťahu tradícií k vývinu spoločnosti.¹ Na základe svojej profesie, dostupnosti dokladov a potrieb zameriam sa na fungovanie tradícií vo výtvarnom umení, ktoré vznikali v období posledných 100–150 rokov. To znamená, že budem čerpať príklady z obdobia doznievajúceho feudalizmu, kapitalizmu a nastolenia i rozvoja socializmu. Túto okolnosť zdôrazňujem, pretože pripravovaná medzinárodná výstava Quadriennale „Ars populi“ má vystavovať síce ľudové výtvarné umenie dneška, ale svojím vznikom koreniace v rôznych súčasných spoločenských formáciách (vystavovatelia budú zo socialistických, rozvojových i kapitalistických krajín). Vychádzajúc zo základných princípov marxizmu, a to z dialektických vzťahov existujúcich medzi všeobecným a zvláštnym, ako aj medzi vznikom kultúrnych hodnôt a spoločenským a prírodným prostredím — vzťahov prebiehajúcich v určitom historickom procese — potom by niektoré z našich poznatkov mali mať širšiu ako len domácu platnosť.

Pri výbere problematiky beriem do úvahy aj to, že nielen na Slovensku, ale i v Čechách (nie už natoľko v Poľsku, Maďarsku, NDR) mierou hodnotenia nadväznosti na tradície všeobecne býva len ich časť, napríklad len ľudové tradície a v nich najčastejšie len tradície roľníckeho prostredia, aj to zúžené do jedného vývinového obdobia.² Vychádzam pritom aj z toho, že hlavne v sociálnych vedách, žurnalistike, ale aj v širokej spoločenskej praxi fungujú pojmy ľud, ľudový, tradície v rôznych polohách. Chcem poukázať na niektoré nedôslednosti, ktoré vznikali a vznikajú mechanickým aplikovaním týchto pojmov bez vzťahu k obsahu, ktorý v danom kontexte plnia. Konečne prudkosť zmien, ktoré nastali socializáciou Slovenska v kultúre a vkusových normách širokých vrstiev a mali za následok jednak negovanie, jednak nekritické mechanické preberanie tradícií, nás priviedla k názoru, že sa treba pokúsiť aspoň naznačiť úlohu tradícií v období vedecko-technickej revolúcie.

V priebehu tisícročného vývinu kultúry a umenia došlo na Slovensku viac ráz k situáciám, keď kultúrne tradície širokých ľudových vrstiev vedome zasiahli do celonárodnej kultúry. Stalo sa tak vždy v kritických obdobiach, keď

jednotlivci, ale i celé spoločnosti hľadali odpoveď na časové otázky v hodnotách, ktoré vytvorili a zachovali široké ľudové vrstvy. Toto nie je špecifickou Slovenska, ale patrí medzi základný mechanizmus vývinu kultúry. Na základe týchto poznatkov klasici marxizmu pokladali ľudovú kultúru a v rámci nej i umenie za akúsi zmaterializovanú pamäť predkov, ich práce, boja, úsilia o lepšiu zajtrašok a vyššiu formu spoločenského bytia, boja o dokonalejší rozvoj človeka.³ Nemecký osvietený teoretik umenia J. E. Lessing videl pokrok umenia v tvorivom spájaní prvkov ľudovej tvorby s najprogressívnejšími ideami za súčasného využitia všetkých umeleckých prostriedkov dosiahnutých v priebehu vývinu umenia.⁴ Posledný polyhistor umenia v Československu V. V. Štech v práci Pod vrchem tvarů charakterizuje vzťah ľudovej kultúry a národného umenia takto: Ľudové vrstvy uchovávajú vo svojom umení a vo svojej kultúre také javy a formy, ktoré v prostredí tzv. „vysokého umenia“ vyšli z módy. Tieto javy sa však v ľudovom prostredí natoľko menia, že ich pôvodná forma a použitie sa diametrálne líšia od použitia a podoby, ktoré nadobudli v ľudovom prostredí. Konštatuje ďalej, že takéto transponované javy sa potom medzi ľuďom uchovávajú veľmi dlho a vo vhodnej chvíli ich v kultúrach širokých ľudových vrstiev objavujú profesionálni i neprofesionálni tvorcovia.⁵ V tomto Štechovom poznatku je obsiahnutá nielen téza romantikov o ľuďoch a ľudovej kultúre ako o studnici celonárodných kultúrnych hodnôt, ale i zákon dialektiky vzťahujúci sa na vznik novej hodnoty, ktorá sa utvára vzájomným vzťahom medzi novým i starým vo vzťahu k spoločnosti.

Poznatky marxistickej národopisnej vedy ukazujú, že každý všeludský a ľudový motív v historickom procese, práve na základe rôznosti spoločenského a prírodného prostredia, ako aj odlišných

schopností a nadania tvorcu, je variabilný a má svoj vývin (zo všeobecného sa týmto pôsobením stáva zvláštne, charakteristické pre niektoré prostredie a obdobie).

Obráťme teda svoju pozornosť na historické a funkčné sledovanie uvedených vzťahov v kultúre a umení posledného storočia. Dynamické spájanie domáceho so svetovým, starého s novým, tradičného s netradičným charakterizuje diela romantikov, ktoré sa stali nielen vrcholnými hodnotami patričných národných kultúr, ale zasiahli i do vývinu celosvetového umenia. Puškinovo, Goetheho, Schillerovo dielo sa nestalo len majetkom celosvetového profesionálneho umenia, ale pôsobilo i na vkus a kultúru v širokom zmysle — na ľudovú. Aj na Slovensku význam štúrovskej generácie nespočíva len v literárnom a filozofickom pôsobení, ale i v tom, že práve zásluhou štúrovskej generácie sa na základe gramatickej kodifikácie reči ľudu stala národnou rečou. Nejedna zabudnutá ľudová pieseň, balada, rozprávka, melódia v novom profesionálnom, umeleckom, romantickom rúchu sa radí nielen medzi vrcholy našej literatúry, ale od tvorcov sa dostala naspäť medzi ľud a tam nanovo pôsobila a dodnes pôsobí nielen svojím tradičným obsahom, ale i novou folklorizovanou formou.⁶

K podobnému vzájomnému obohacovaniu medzi profesionálnou architektúrou a úžitkovým umením na jednej strane a ľudovou kultúrou na strane druhej došlo koncom 19. storočia. Výsledkom tohto pôsobenia je u nás tvorba národného umelca Dušana Jurkoviča, dobové umelecké remeslo, ale i ornamentálna a farebná bohatosť a technická dokonalosť ľudovej rezby a textilii.⁷ V priebehu 20. storočia sa stretávame dva razy s obaľným stretnutím profesionálneho a ľudového umenia. Po prvé sa tak stalo v prvých desaťročiach vplyvom revolučných pohybov širokých vrstiev ľudových, vrcholiacich vo Veľkej októbrovej

socialistickej revolúcii, keď sa ruskí i pokrokoví umelci ostatných národov obrátili k ľudovému umeniu (Chagallova a Picassova generácia). Dielami, ktoré takto vznikli, pôsobili na celkový vývin umenia vo svete. V súvislosti so spoločenským a ekonomickým vývinom tieto tendencie našli ohlas aj na Slovensku. Naši výtvarníci, poučení zásadami pokrokového moderného umenia, opierajú sa o domáce ľudové tradície, ktoré poznali v dielňach svojich otcov, ale i počas života na dedine položili základy slovenského moderného umenia (generácia M. Benku, L. Fullu, M. Bazovského a ďalších). A dnes aj toto umenie je začlenené mnohými spôsobmi do nášho života, pôsobí nielen na neprofesionálnu tvorbu, ale aj na utváranie vkusu širokých ľudových vrstiev, a tak aj na utváranie životného prostredia a životného štýlu.⁸

Viktor Kochol v štúdiu *Literatúra a folklór*⁹ konštatuje, že na poznanie vzťahov medzi literatúrou a folklórom (v širšom zmysle slova medzi profesionálnou a neprofesionálnou tvorbou) nestačí len historický (t. j. genetický) aspekt, ale že sa treba zapodievať i funkciou, akú plní folklór v literatúre patričného autora. Na príkladoch z obdobia začínajúceho preromantizmu a končiac nadrealizmom konštatuje štyri druhy a stupne vzťahov:

1. Folklór a literatúra popri sebe existujú a nevedomene na seba pôsobia.

2. Dochádza ku koexistencii, v ktorej jeden druh zvyšuje druhý na svoju úroveň.

3. K integrovaniu folklóru dochádza vtedy, keď sa v literatúre z folklóru vytvára nová hodnota.

4. Pri adaptácii sa časť poetiky folklóru adaptuje pre potreby literatúry (napr. sylabický verš u Hviezdoslava).

Tieto štyri stupne nadväznosti nachádzame nielen vo vzťahu literatúra a fol-

klór, ale i vo výtvarnom profesionálnom umení a ľudovej výtvarnej tvorbe. Vychádzajúc z vývinu a charakteru slovenského výtvarného umenia posledných 50 rokov, môžeme vysloviť tézu, že tieto štyri stupne vzťahov nachádzame u jednotlivých umelcov i v smeroch. Okrem rukopisu, vlastného videnia aj týmto stupňom nadväznosti líši sa tak napr. dielo Augustovo od Benkovho, Bazovského od Fullu a Medveckej od Želibského.

Pretože ľudové výtvarné umenie nie je a nikdy nebolo uzavretým systémom, obsahuje vzťahy rôzneho druhu smerom k profesionálnej umeleckej tvorbe. V jednom prostredí, ba často i v jednom synkretickom druhu, akým je odev, bývanie, nachádzame popri sebe artefakty, ktoré sú ukážkou existencie, koexistencie, interpretácie i adaptácie profesionálneho umenia.¹⁰ To znamená, že ľudové i celonárodné tradície vznikajú na základe neustáleho vzájomného vzťahu a pôsobenia dvoch systémov. Pričom ich motivujú nielen momentálne kultúrne a umelecké prúdy, ale súvisia s celkovým hospodárskym a ideovým vyspievaním patričného spoločenstva.

S týmto konštatovaním sa vrátme k obdobiu, ktoré väčšina z nás mala možnosť v posledných troch desaťročiach sama prežiť i vedecky sledovať, ba často pedagogicky a osvetove i usmerňovať, k obdobiu, v ktorom nanovo dochádza v kultúre ku kontaktom profesionálnej a neprofesionálnej tvorby.

Po druhej svetovej vojne, najmä však po roku 1948, stretávame sa s kvalitatívne novým vzťahom medzi národnou a ľudovou kultúrou. Tento nový vzťah súvisí nielen s industrializáciou Slovenska a socializáciou dediny, ale hlavne s miestom širokých ľudových vrstiev pri budovaní socialistickej spoločnosti. Medzi podstatné črty tohto obdobia možno rátať jednak odklon širokých ľudových vrstiev od tradícií, jednak intenzívny príklon profesionálneho umenia k do-

1. K. Sokol, *Pred továrňou*. Drevorez, 1930.

2. Zmeták, *Baníci*. Drevorez, 1949.

DIELO K. SOKOLA, E. ZMETÁKA, E. NEVANA, L. FULLU, R. DŮBRAVCA SA ODLIŠUJE NIELEN RUKOPISOM A VLASTNÝM VIDENÍM, ALE I ROZLIČNÝM STUPNOM NADVÄZ-
NOSTI NA LUDOVÉ TRADÍCIE.

mácej kultúre a umeniu. Historické sledovanie vývinu estetického cítenia širokých ľudových vrstiev nás presvedča, že odklon od domácich tradícií nastáva vtedy, keď dochádza k prudkým zmenám v práci, spoločnosti a myslení. Pritom si treba uvedomiť, že dnešné zmeny v ľudovej kultúre boli postupne pripravované už koncom 19. stor. a v prvých desaťročiach 20. storočia rokmi vyspievania, keď široké vrstvy začali racionálnym poznávaním sveta pociťovať potrebu hľadať na vyjadrenie nových myšlienok a života nové materiály, techniky, motívy, kompozície. Veľký podiel v tomto procese mala pre dedinské obyvateľstvo škola, rozhlas, vojenčina, sťahovanie za prácou, hlavne však nové druhy práce v priemysle. To všetko sa potom v okruhu výtvarnej kultúry ľudu prejavilo v postupnom zanechávaní znakové-

ho vyjadrenia a v úsilí po iluzívnom stvárnení reality. V ústnej slovesnosti namiesto fantastických príbehov sa objavujú nové témy, ktoré súvisia s novými druhmi práce a novými historickými i vlastnými životnými udalosťami. S celkovým progresom techniky sa objavujú nové priemyselné materiály a suroviny a miestne ustupujú do pozadia.¹¹ Tieto zmeny boli však evolučné. Vo väčšine prípadov bol dostatok času na to, aby patričné spoločenstvá transportovali nové motívy, techniky, materiály a ornamenty prostredníctvom živých tradícií do tvorby zdanlivo anonymných tvorcov a noriem patričného kolektívu a staré i nové zjednotili do harmonického celku. Avšak nová kvalita zmien po oslobodení r. 1945, najmä však po roku 1948 mala za následok, že to, čo sa včera v zmysle ustálených kritérií a tradičného vkusu

3. E. Nevan, *Nevesta. Monotypia*, 1962.

4. L. Fulla, *Nevesta. Monotypia*, 1967.

pokladalo za vhodné a pekné, vplyvom týchto zmien sa začalo považovať už za príťaž, za znak zaostalosti, spiatočníctva. Súčasne sa potom uvoľňovali aj putá miestnych tradícií, ktoré korenili v starej ekonomike a spoločnosti, a tým že sa uvoľnili, prestali zdanlivo fungovať ako katalyzátor. V dôsledku závravných ekonomicko-spoločenských a ideologických zmien došlo potom v systéme ľudovej kultúry a konkrétne v systéme ľudového výtvarného umenia k posunu hodnôt vo vnútri tohto systému.

Ako sme to už konštatovali, s rozbitím starého dedinského spoločenstva oslabila sa úloha naň viazaných tradícií a zvýraznila sa úloha tvorca. On často osihotený, hľadajúc orientáciu a vlastnú výpoveď, raz sa viac orientuje na miestne ľudové tradície, inokedy na súčasné profesionálne umenie. Takto vytvorené

5. R. Dúbravec, *Pastieri. Drevorez*, 1975.

diela sa však skôr prihovárajú až novej spoločnosti, existujúcej v mestách, a novej umeleckej avantgarde ako dedinskému prostrediu, z ktorého vyšiel tvorca. Vplyvom rastu ekonomiky, techniky, celkového kultúrneho vospievania v prudkom procese pretvárania príslušného hodnotového systému socialistického človeka, obsahujúceho i etické a estetické princípy socialistickej spoločnosti, časť vidieckeho obyvateľstva v tomto procese sa príliš dala uchvátiť výhodami konzumnej spoločnosti.

Podstatne iný vzťah k tradíciám nastal v profesionálnom umení. Pod vplyvom toho, že v revolučných zmenách rozhodujúcu úlohu mali ľudové vrstvy, prevažná časť našich umelcov hľadala na vyjadrenie nových ideí obsahovú i formálnu inšpiráciu v tom vývinovom stupni ľudového umenia, ktoré práve široké vrstvy opúšťali. Totiž tento starší stupeň vývinu ľudskej kultúry a ľudového umenia v niektorých úsekoch v sebe obsahoval určitý harmonický celok spojenia formy s obsahom a účelom. Nové hodnoty, ktoré v tomto období vývinu nášho profesionálneho umenia potom vznikli, hovoria širokým ľudovým vrstvám nielen o kráse vlasti, o hrdinskom boji, ale esteticky ich aj vychovávajú a inšpirujú už k novej súčasnej tvorbe, čo možno každoročne konštatovať, napr. aj na prehliadkach amatérskej výtvarnej tvorby.

No v tomto povojnovom období, konkrétne koncom päťdesiatych rokov, došlo však aj k javu, ktorý žurnalisti nazvali „presilou folklóru“. Bolo to obdobie, keď netvorivé kopírovanie a jednostranná nadväznosť na naše tradície, zúžené len na ľudové — v tom najmä priestorový folklór — zaplavovali éter od rána do večera, keď nás v každodennom i sviatočnom živote začali obklopovať už i napodobeniny ľudového umenia. Napríklad Jánošík a jeho družina boli nielen témou vhodnou pre maliarov, tanečníkov a spevákov, ale tradičnú podobu zbojníkov

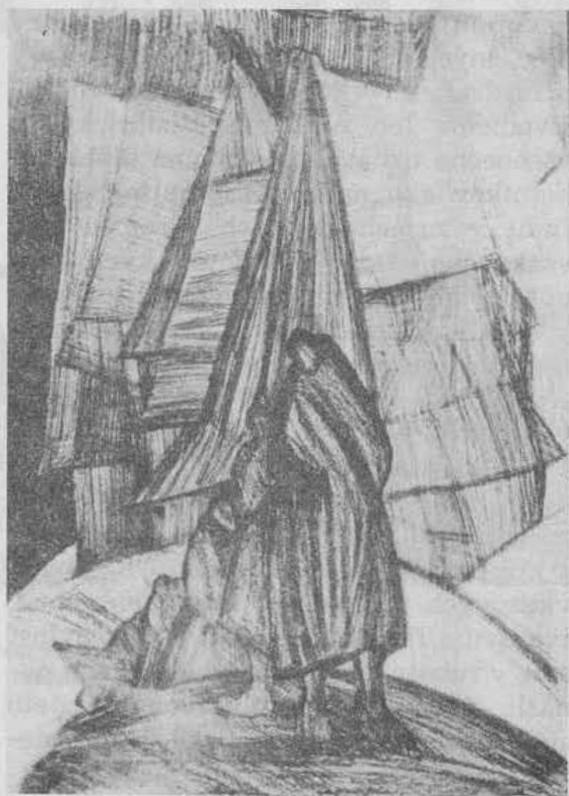
sme nachádzali na vignetách syra a zápaliek, na obaloch žiletiek, na servítkach, keramike, bytovom textile. Postavili sa nové sídliská, ktorých fasády sa ozdobovali ornamentom prevzatým z ľudových výšiviek.¹² V tejto presile napodobenín sme pozabudli, že všetko, čo vzniká, má smerovať k potrebám socialistického človeka, ktorého život sa pohybuje po iných súradniciach, ako bol život dedov a otcov, ktorých umenie sme kopírovali. Z tohto zorného uhla Mináčov „výkrik“ o presile folklóru bol namieste. Pretože však išlo o protest umelca viac-menej motivovaný vnútorným pocitom, a nie o rozbor situácie, ani diskusia, ktorá sa na stránkach denníkov, týždenníkov rozpútala, nevyvarovala sa jednostrannosti.¹³ Slová pro a kontra „folklór“, ktoré vtedy z radov národopiscov, žurnalistov i umelcov odzneli, týkali sa skôr vysvetľovania charakteru samého ľudového umenia, ako odhaľovania dialektických vzťahov existujúcich medzi národným a ľudovým umením. Sama diskusia by nebola bývala na škodu, pretože by vyprovokovala publikovať poznatky, ktoré dovtedy ostávali majetkom niekoľkých odborníkov. Pretože však nebola všestranne rozvinutá, viedla k vytvoreniu určitého negativistického postoja ku všetkému, čo zaváňalo tradíciami. Ľudová kultúra sa začala pociťovať ako znak národnej zaostalosti. Štúdium v nej obsiahnutých tradícií a vydávanie publikácií sa považovalo za zbytočnosť, ktorá zaberá miesto disciplinam a dielam sledujúcim utváranie nových hodnôt.¹⁴ Zdá sa, že medzeru, ktorá vtedy vznikla, pociťujeme dodnes v nepresnosti a neujasnenosti vzťahov existujúcich medzi tradíciami a socialisticou kultúrou.

Dnes s odstupom skoro dvadsiatich rokov, keď máme určité konkrétne skúsenosti s marxistickou analýzou vývinu kultúry, sa nám príčiny vzniku diskusie i jej následky javia zložitejšie, ako sme ju vtedy chápali.

6. P. Babka, *Ex libris*. Drevorez, 1974. — Čestné uznanie na výstave amatérskej výtvarnej tvorby Výtvarná Dubnica 1974.

Po februári roku 1948 došlo totiž k revolučným zmenám i v kultúrnej politike, čo v umeleckej sfére vyústilo do požiadavky sprístupniť ľudu to najlepšie, čo celonárodné a svetové umenie obsahuje.¹⁵ Pri tvorbe nových hodnôt určených socialistickému človeku sa stala teda východiskovou požiadavkou téza o umení, obsahom socialistickom a formou národnou.¹⁶ Nedialektickým prístupom k tejto leninskej téze najmä ešte nedostatočnou rozpracovanosťou jej princípu triednosti umenia sme však za východisko národnej formy začali považovať len ľudové tradície. Formálny, nehistorický a estetický princíp, ktorý sa vtedy pri hodnotení ľudového umenia začal presadzovať, zúžil aj ľudové tradi-

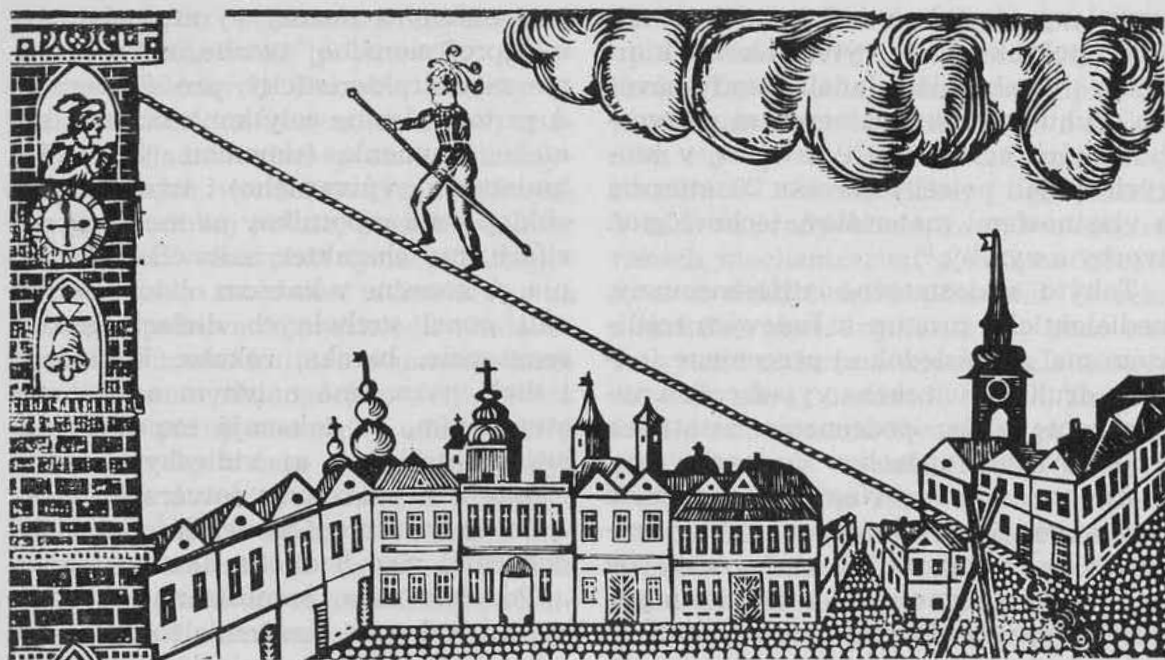
7. O. Vystrčil, *Návrat*. Kresba, 1974. — Čestné uznanie na výstave amatérskej výtvarnej tvorby Výtvarná Dubnica 1974.

cie len na tie, v ktorých bola rovnováha formy a obsahu, čo sa nachádzalo hlavne v umení roľníkov, pochádzajúceho z prelomu 19. a 20. storočia. Estetický kánon obsiahnutý v tomto umení považoval sa pre ľudové umenie za daný, nemenný a typický pre celú slovenskú kultúru v jej dovedajšom vývine. Predpokladajúc uzavretosť jej systému, chceli sme hodnotiť staré a nové, profesionálne a neprofesionálne umenie, aj ich vzťah k tradíciám.

Oproti takto zúženému pojmu ľudovej kultúry a ľudového umenia sa však začala všeobecne uplatňovať tendencia pojem ľud a ľudovosť rozširovať aj v súvislosti s účasťou ľudu v štátnej správe (napr. v termínoch: ľudové masy, ľu-

dová demokracia a i.). Pojem slova ľudový rozširoval sa smerom k pojmu celonárodný. Existencia takto diametrálne položených významov slov ľud, ľudový privádzala k rozličným nedôslednostiam. Uvedieme len niektoré: Historicky sa všeobecne uznávala revolučná úloha robotníkov ako najprogressívnejšej zložky ľudu v našich dejinách. Pretože sme však pri posudzovaní umeleckých hodnôt obsiahnutých v ľudovej kultúre vychádzali z trvácnosti a akejsi nemennosti estetických noriem a hodnôt len jednej časti ľudu, aj to len v jednej jeho vývinovej etape (roľníkov na prelome 19. a 20. storočia), nevedeli sme potom dosť presvedčivo zaujať stanovisko k úlohe robotníkov, ich spôsobu života a kultúry pri tvorbe našich novodobých vkusových tradícií.¹⁷ Ornamentálnosť, tvarovú a farebnú pestrosť a starobylosť sme v robotníckych bytoch a sídlach ne našli, a preto sme boli ochotní tieto sídla pokladať za neestetické, resp. i neslovenské, preniknuté civilizačným univerzalizmom, ktorý sme pokladali z hľadiska jeho kultúrnej hodnoty za nivelizujúci. A práve v tomto prostredí sa rodili zásady toho životného štýlu, ktorý nás dnes obklopuje, a pokladáme ho za charakteristický pre človeka druhej polovice 20. storočia. Pre človeka žijúceho v socialistickej spoločnosti, pracujúceho v moderných fabrikách a družstvách, žijúceho v nových sídliskách a nových domoch postavených na základe ekonomiky a urbanistiky hromadnej výstavby, kde tvorivý princíp nespočíval len v prvotnom využití materiálu a stavebnej techniky, ale v zložitom procese prefabrikátovej výroby a výstavby. Pri tvorbe nového druhu úžitkového umenia nás potom takýto jednostranný prístup k tradíciám viedol k tomu, že sme sa inšpirovali len dekoratívnym prejavom roľníkov z prelomu storočia a nebrali sme do úvahy, že tento druh prejavu je robotníkom a ich rodinám na základe odlišných životných potrieb a myslenia

V KONTEXTE LUDOVEJ KULTÚRY 19. I 20. STOROČIA EXISTUJÚ MALBY, GRAFIKY I PLASTIKY NAIVNE POJATÉ, KTORÉ VYTVORILI PROFESIONÁLNI REMESLNÍCI I AMATÉRI.

-8. A. Salczmann, *Návrh firemnej tabule pre mäsiarsky obchod. Kolorovaná kresba, po roku 1920.*

-9. *Neznámy hrnčiar z Novej Bane, Dievča s kvietkom, maľovaná výzdoba taniera, druhá pol. 19. stor. — Foto E. Plicková.*

10. *Ilustrácia z plagátu akrobata Fr. Dubského. Tlač z polovice 19. stor. — Foto S. Kovačevičová.*

11. *J. Hruška, Námestie. Olej, 1969. — Foto V. Gosiorovský.*

vzdialený. Vzďialený bol aj tej časti našich pokrokových výtvarníkov, ktorí doma i v zahraničí hľadali zásady nového druhu umenia a zamerali sa na tvorbu takých artefaktov i návrhov, v ktorých spájali potreby človeka 20. storočia a vlastnosťami materiálov, technológiou tvorby a výroby.¹⁸

Takýto nedostatočne diferencovaný, nedialektický prístup k ľudovým tradíciám mal za následok aj precenenie jedného druhu umeleckého vyjadrenia a nedocenenie alebo podcenenie ostatných vyjadrovacích spôsobov ľudového výtvarného umenia. Napríklad znakové skratkové spôsoby vyjadrenia sme považovali za hodnotnejšie a slovenskejšie ako tie, ktoré smerovali k naivite a popisnosti reality. Pritom sme zabúdali, že každý spôsob je výrazom myslenia, citenia a erudície určitého tvorca v určitom časovom úseku, ako aj na to, že hlavne v ľudovom umení sa jednotlivé spôsoby vyjadrovania navzájom dopĺňajú a v jednom časovom úseku plnia popri sebe rôzne funkcie. Napríklad ľudový interiér pochádzajúci zo začiatku 20. storočia charakterizujú tkaniny vytvorené ženami v rámci rodiny; charakterizuje ich abstrahovaný technologický dekór. Naproti tomu fajansové a hrnčiarске výrobky, ktoré plnia v tom istom interiéru ozdobnú i úžitkovú funkciu, patria medzi vrcholné práce profesionálneho umeleckého remesla, poznačeného ornamentalizmom z konca 19. storočia. Sklo-malby, grafiky a sošky, ktoré plnili v tých istých interiéroch kultovú i okrasnú funkciu, vytvorili zase amatéri stojaci medzi profesionálnym a neprofesionálnym umením. Väčšinu ich tvorby charakterizuje naivizmus. Dedinské domové interiéry a dedinské kostolíky zariadené takýmito výrazovo rôznorodými artefaktami dnes hodnotíme ako harmonické celky a vrchol ľudového umenia. Avšak v hodnotení novej tvorby, ktorá z týchto starých vyjadrovacích možností vychádza, už nie sme takí jednotní, pre-

tože naivný a insitný výraz, uplatnený v neprofesionálnej tvorbe, nepovažujeme za charakteristický pre Slovensko. A pritom vlastne celý kontext napr. baničského umenia (slovného, tanečného, hudobného, výtvarného) i tvorby, ktorá obklopovala robotníkov na mestskej periférii, má charakter naivného stvárnenia. A konečne v každom období existovali popri vrcholných dielach gotiky, renesancie, baroka, rokoka, klasicizmu i diela poznačené naivným a insitným stvárnením, čo dokazujú expozície našich centrálnych aj vidieckych múzeí i galérií. A práve ony dotvárajú ľudský a intímny rámec Slovenska, čo cudzí odborníci viac hodnotia ako my.

Podobne ako jednostranné zúženie pojmu ľud tak i rozšírenie tohto pojmu a mechanické prenesenie kritérií z historických a sociologických kategórií na sféru umenia nás priviedlo do extrémnej polohy. V súvislosti s revolučnou úlohou širokých ľudových vrstiev v dejinách ľudského vývinu, sme často všetko, čo sme v živote širokých ľudových vrstiev našli, pokladali za progresívne tradície a každú ich tvorbu za umenie. Pritom sme neuvážili, že veľká časť ľudovej kultúry, ľudového umenia a ľudových tradícií vznikali v lone triednej spoločnosti, a preto ľudové tradície obsahujú aj prvky, cudzie socialistickej spoločnosti. Mnohé dnes už z nášho života odpadli. Keďže sa však charakterom negatívnych tradícií nezapodievame, ani ich nevnímame, a preto ani nevieme kriticky k nim zaujať stanovisko. Tým ony ďalej prežívajú a prinajmenej nám znepríjemňujú život.

Nesporne k takýmto negatívnym javom, a to nielen v neprofesionálnej, ale aj v profesionálnej výtvarnej tvorbe patrí prežívanie dekoratívnej a nemiestnej reprezentatívnej tam, kde by mala byť určujúcou účelová krása (napríklad v priemyselnom výtvarníctve, v úžitkovej tvorbe, vo vznikajúcom životnom prostredí a pod.). Patrí sem však

i povyšovanie opisnosti a iluzívnosti za jediné vyjadrovacie prostriedky v takých umeleckých žánroch, kde by sa malo narábať metaforou, skratkou, znakom — vyjadrovacími spôsobmi vlastnými klasickým, vycizelovaným tradičným formám ľudovej poézie, plastiky, malby i grafiky. Čo však platí aj naopak: nepovažovať teda znakovosť a metaforu za jediné vyjadrovacie prostriedky ľudovotradícií. Ľudovú kultúru a umenie často viac chápeme ako ozdobu nášho života a nie ako vážny historický odkaz, ktorý treba vedecky v čase a priestore analyzovať ako otvorený systém a vysvetliť jeho dialektické väzby ku kultúre národnej a všeľudskej. Zatiaľ však naša výchovná práca učí sa skôr ľudovou kultúrou a tradíciami nadchýňať. Neurobili sme ani dosť v presadzovaní a vysvetľovaní estetických a vkusových zásad adekvátnych socialistickej spoločnosti, a preto tvorba nášho socialistickeho prostredia i socialistickeho životného štýlu, ktorého časťou je aj neprofesionálna tvorba, má znaky nielen našej súčasnosti, ale ešte aj mnohé prvky, ktoré nás negatívne spájajú s minulosťou. Stalo sa tak z viacerých príčin. Jedna z nich bola, že pri poznávaní charakteru vkusu širokých vrstiev ľudových sme sa príliš spoliehali na výsledky sociologického kvantitatívneho prieskumu (napr. televízie, rozhlasu, obchodu).¹⁹ Nebrali sme do úvahy, že rodia sa nové javy — aj estetické — majú vo svojich začiatkoch neistú formu. Ich význam nespočíva v ich mnohosti, ani v brilantnosti formy, ale v novosti a v životaschopnosti myšlienky a možnosti nedokonalú formu v zmysle nového obsahu a potrieb dopracovať. A masovo-komunikačné prostriedky, výroba, distribúcia i osвета majú v socialistickej krajine napomáhať takémuto vývinu.

S dedičstvom kladných i záporných, starších i novších tradícií, ako aj so skúsenosťami nadväzovať pri tvorbe nových hodnôt na pokrokové kultúrne dedičstvo

vstupujeme do obdobia zintenzívneného uplatňovania vedecko-technického pokroku. Do obdobia, v ktorom sa uplatňujú rozhodnutia o hospodárskom a sociálnom rozvoji ČSSR v období budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti. V nich sa predpokladá, že sa v budúcich rokoch mechanizáciou a automatizáciou uvoľní ďalší tvorivý potenciál človeka a skráti sa pracovný čas, ktorý bude treba využiť nielen na odpočinok a zábavu človeka, ale aj usmerniť ho tak, aby vyústil do dotvárania životného prostredia vhodného pre socialistickeho človeka. Vieme, že ďalšie fázy automatizácie a mechanizácie výrobného procesu a riadenia v priemysle i poľnohospodárstve budú mať za následok i prestavbu a výstavbu nových pracovných priestorov. Táto skutočnosť sa odrazí i v okolitom prírodnom a kultúrnom prostredí. Dôsledné uplatňovanie typizácie vo výstavbe bude smerovať k univerzálnosti prostredia. Ak zvažíme všetky tieto okolnosti, dôjdeme k názoru, že nastanú veľké zmeny nielen v krajine, ale i v človeku, v jeho životných potrebách, v myslení i názoroch na krásu.

Analýza kultúrnych hodnôt vôbec, v tom i neprofesionálnej tvorby, ktoré vznikli v posledných rokoch v oblastiach s rozvinutým priemyslom a poľnohospodárstvom (napr. Svit, Žiar n/Hronom, Dubnica, ale i Bratislava), signalizuje zložitosť vývinu v budúcich rokoch.²⁰ Človek, zoznamujúci sa s pracovnými postupmi, založenými na logike zložitej techniky, je totiž ochotný technicizmus preceniť na úkor celkového svojho kultúrneho a umeleckého rastu. To potom znamená, že nielen zmechanizuje svoju domácnosť, že si kúpi auto, že týmito zmenami sa nielen zbaví časti braku, ale aj hodnôt zdedených po rodičoch, že kvôli získaniu miesta na garáž a miesta na parkovanie nielenže využije prázdne miesta, ale zničí zeleň ulíc, harmóniu verejných priestranstiev a dedinských návsí. V prenesení na výstavbu nových

priemyselných závodov a zariadení to potom môže znamenať, že za cieľom novej techniky sa devastuje okolie, vytvárané stáročnou prácou, kultúrou a progresívnymi tradíciami našich predkov. Hrozi nebezpečenstvo, že takto chápaná technizácia sa môže stať cieľom a nie prostriedkom skultúrňovania nášho života. V prenesení na výtvarnú tvorbu to potom môže viesť k prílišnému univerzalizmu a vzápätí k „zošediveniu“ prostredia. A život v takomto nediferencovanom prostredí sa potom môže odraziť v duchovnom obzore človeka — spoločenského tvora; ďalej môže mať dôsledky i na jeho prácu a ďalšie vyspievanie. Preto sa nazdávame, že v tomto období nemožno hovoriť len o ochrane životného prostredia na základe rozboru biosféry, ale že v socialistickej spoločnosti a práve v nej by mala byť rovnocennou zložkou biosféry i ekosféra. To však ne-

znamená, že zodpovednosť možno presunúť na zložky pre ochranu pamiatok. Tvorba nového životného prostredia je nielen chránenie jedného objektu, ale, aby som použila terminológiu V. Kochola, existenciou, koexistenciou, integráciou i adaptáciou všetkého, čo obsahujú naše progresívne kultúrne tradície. Aby sme vytvorili podmienky pre takéto mnohostranné plynutie tradícií, teda pre premenu starých a vznik nových tradícií, je potrebné zabezpečovať podmienky pre tvorbu profesionálneho i neprofesionálneho umenia, ktoré by sa tvorivo inšpirovalo celou šírkou našich progresívnych tradícií, vyhlo sa omylom, ktoré máme za sebou, a pritom, aby sme za východisko tvorby považovali socialistickeho človeka, žijúceho v poslednej tretine 20. storočia v určitom historicky, spoločensky a kultúrno-geograficky podmienenom prostredí.

POZNÁMKY

- 1 Čiastková téma Súčasná Iudová výtvarná tvorba, jej normy a hodnoty (VIII-48/2e) bola pojatá do čiastkovej úlohy ŠPZV Iudová kultúra v podmienkach socialistickej spoločnosti. Je rozplánovaná do roku 1980. Jej plnenie prebieha v rámci základného, ale aj aplikovaného výskumu, a to v rámci Národopisného ústavu SAV a Slovenskej národnej galérie. Zodpovedným riešiteľom je doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc. Medzinárodnú výstavu a sympóziu Ars populi Slovenská národná galéria plánovala na rok 1978. Ministerstvo kultúry obe podujatia presunulo na ďalší rok.
- 2 Napríklad v NDR sa stretávame s opakom, čo je snáď aj dôsledok zneužitia Iudovej kultúry nacistickou propagandou vo vojnových rokoch. Tu ani základný výskum vkusu širokých vrstiev, ani aplikovaný výskum v osvetových zariadeniach nenadväzujú na tradície obsiahnuté v Iudovej kultúre. Naproti tomu amatérska tvorba v ZSSR, Maďarsku, Poľsku sú ukázkami nadväzovania na Iudové tradície.
- 3 Základy marxisticko-leninskej estetiky. Praha 1961, s. 304—305.
- 4 Cit. d., s. 304—305.
- 5 ŠTECH, V. V.: Pod povrchom tvarů. Praha 1961, s. 9—26.
- 6 V literárnej tvorbe napríklad básne J. Chalúpku, J. Kráľa, vo výtvarnom umení kolorované litografie a kameňotlače P. Bohúňa.
- 7 Od D. Jurkoviča najmä Kúpeľný dom v Luhačoviciach a chaty na Poustevni pod Radhošťom, ďalej projekty vojenských cintorínov, i doplnky interiéru; od maďarských architektov a výtvarníkov interiérové doplnky uložené v Iparművészeti Múzeu, Budapešť; výrobky spoločností Izabela, Lipa; v Iudovom umení západoslovenská fajansa pochádzajúca zo začiatku 20. stor., výšivky z okolia Trnavy, Piešťan i z Hontu, východoslovenské tkaniny zo začiatku 20. stor.
- 8 O začlenení diel tejto generácie do nášho života svedčí návštevnosť výstav a galérií, ktoré tieto diela prezentujú, i predaj ich reprodukcí. O stupni obľúbenosti hovoria aj výsledky ankety výskumného ústavu kultúry a verejnej mienky, podľa ktorej sa Benkove dielo medzi 15 autormi rôznych smerov umiestnilo na druhom

- mieste. (In: Kultúrny a spoločenský profil dedinského obyvateľstva na Slovensku. Bratislava 1974, s. 280.) Časť olejomalieb – hlavne krajiniek na Celoslovenskej výstave amatérskeho výtvarníctva a fotografie, usporiadanej Slovenskou odborovou radou na počesť 30. výročia FÚ v Bratislave, bola dokladom inšpirácie súčasnej amatérskej tvorby dielom Bazovského, Želibského a ďalších.
- 9 KOCHOL, V.: Literatúra a folklór. Slov. Národop., 25, 1977, s. 214 n.
  - 10 Napr. v ľudovom interiéri zo začiatku 20. stor. existovali artefakty, ktorých prototypy vytvorili výtvarníci-profesionáli pre priemysel (sošky, damašky, brokáty), popri takých, ktoré pochádzali z rúk amatérov napodobujúcich profesionálne vzory (nábytok) i takých, ktoré vyrobili vyučení remeselníci i domáci výrobcovia v zmysle miestnych tradícií.
  - 11 S podobným javom sa stretávame i v jozefínskej osvietenскеj dobe, keď nové druhy práce a rôzne reformy vytvorili podmienky pre urýchlené prijímanie nových kultúrnych hodnôt.
  - 12 Napr. v Martine, v Novej Dubnici architekt naprojektoval ornamentálnu výzdobu fasád podľa čičmianskej zjednodušenej výšivky.
  - 13 Diskusia odznela na stránkach Kultúrneho života, Literárnych novín v roku 1957. Jej iniciátorom bol V. Mináč.
  - 14 Vtedy sa nanovo objavila otázka o oprávnenosti existencie a ďalšieho rastu inštitúcií zaoberajúcich sa ľudovou kultúrou. Obmedzili sa publikačné možnosti prác týkajúcich sa ľudovej kultúry.
  - 15 Leninskú tézu u nás vniesli do života Ladislav Novomeský a Ondrej Pavlík s pracovným tímom vtedajšieho Povereníctva kultúry a informácií. Vtedy vznikli, alebo sa nanovo konštituovali mnohé inštitúcie, bez ktorých si dnes náš kultúrny život nevieme predstaviť. Napríklad: Slovenské národné múzeum a ÚLUV boli reštituované, vznikla Slovenská národná galéria, Slovenská filharmónia, SLUK, Lúčnica.
  - 16 Požiadavky takýchto tvorivých postupov sa včlenili medzi základné postuláty umeleckých zväzov a tvorby amatérov.
  - 17 KOVAČEVIČOVÁ, S.: K problematike životného prostredia robotníkov na Slovensku v minulosti. Slov. Národop., 24, 1976, s. 1–38.
  - 18 Vo výtvarnom umení z prostredia robotníkov čerpali hlavne K. Sokol, L. Čemický, J. Bendík, M. Galanda, J. Želibský. Časť architektov napr. A. Weisswurm, J. Vécsei, M. Belluš navrhli byty, ktoré vychádzali z potrieb robotníckych rodín. V úžitkovom umení sa o nové tvary v zmysle funkčnosti usilovala pražská Družstevní práce, ktorej výroby prenikali i na Slovensko.
  - 19 Podľa týchto výskumov je dobré a pekné to, čo má najväčší odbyt a najväčšiu popularitu, a nie to, čo vychádza zo zásad novej estetiky vyrastajúcej zo socialistického spôsobu života.
  - 20 Väčšinu týchto oblastí charakterizovalo v minulosti harmonické spájanie kultúry s prírodou. Miestami súčasná výstavba natoľko zasiahla do prírody, že sa devastujú veľké plochy nielen odpadom, ale i rôznymi provizóriami.

РОЛЬ ТРАДИЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ И НЕПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТВОРЧЕСТВЕ

Резюме

Статья ставит перед собой цель указать на отношения, существующие в Словакии между профессиональным и непрофессиональным творчеством в последнее столетие. Она обращает внимание на историческую роль широких масс и на влияние этого факта на элемент содержания и формотворчества изобразительного искусства. Автор упоминает об опасности, которая возникает в результате механического переноса терминологии, относящейся к народу и народности, из социальных наук в сферу эстетических ценностей. В статье констатируется,

что народные традиции стали источником вдохновения для профессионального и непрофессионального творчества в переломные периоды, когда велись поиски новых форм для выражения новых идей. В последние три десятилетия развитие в Словакии было отмечено несколькими крайними положениями, в которых произошло, с одной стороны, некритическое копирование традиций и замена нового искусства старым, неживым народным искусством. С другой стороны, и пожалуй, в качестве реакции, возникали и негативистские

отношения. Это могло произойти на основе некритического и неисторического отношения к традициям, а также и на основе сужения их широты и многозначности и сведения лишь к одному типу. Автор констатирует, что Словакия вступает в элоху интенсивного научно-технического прогресса с недорешенным отношением к традициям. Первые последствия

этого положения сигнализируют о том, что начинают отрицаться унаследованные культурные ценности и переоценивается технизм. Это положение может привести к нарушению гармонии жизненной среды, в которой техника и природа, новая и старая культура не образовывали бы единое целое, а могли бы взаимно подавлять друг друга.

DIE ROLLE DER TRADITION IN DER PROFESSIONELLEN UND NICHTPROFESSIONELLEN DARSTELLENDE KUNST

Zusammenfassung

Die Verfasserin will auf die Beziehungen hinweisen, die seit dem vergangenen Jahrhundert zwischen dem professionellen und dem nichtprofessionellen künstlerischen Schaffen in der Slowakei bestehen. Sie beschreibt die historische Rolle der breiten Volksmassen und ihren Einfluß auf die inhaltliche und formgestaltende Komponente der bildenden Kunst. Weiter wird die Gefahr angedeutet, die aus einem mechanischen Übertragen der Terminologie, die sich auf das Volk und die Volkstümlichkeit bezieht, aus dem Bereich der Sozialwissenschaften in die Sphäre der ästhetischen Bewertung erwächst. Es wird konstatiert, daß die volkstümlichen Traditionen zu einer Inspirationsquelle des professionellen und nichtprofessionellen Schaffens in Umbruchszeiten geworden sind, wenn man neue Formen sucht um neue Ideen auszudrücken. In den vergangenen drei Jahrzehnten geriet die Entwicklung in der Slowakei mehrmals in extreme Situationen: manchmal wurden die Traditionen kritiklos kopiert und man versuchte die neue Kunst durch die alte,

abgestorbene Volkskunst zu ersetzen. Auf der anderen Seite — und vielleicht auch als Reaktion auf diese Tendenzen — tauchten negativistische Einstellungen auf, man lehnte jede Tradition von vornherein ab. Diese Einstellung konnte sowohl eine Folge unkritischer und unhistorischer Ansichten über die Traditionen sein oder das Ergebnis der Beschränkung und Einengung ihrer Breite und Vielgestaltigkeit auf eine einzige Gattung.

Im Beitrag wird konstatiert, daß die Slowakei ohne endgültige Bereinigung ihrer Beziehungen zur Tradition in die Epoche des intensiven wissenschaftlich-technischen Fortschritts eingetreten ist. Die ersten Folgen dieser Tatsache äußern sich darin, daß man beginnt die ererbten Kulturwerte zu negieren und die Rolle der Technik zu überschätzen. Dies kann aber zu einer Störung der Harmonie in der Umwelt des Menschen führen, indem die Technik und die alte Kultur nicht einen integrierten Komplex bilden, sondern einander befehden und unterdrücken.

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS 3

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 26, 1978, číslo 3

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
PhDr. BOŽENA FILOVÁ, CSc.

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevi-
čová, CSc., Igor Krištek, CSc., PhDr. Mi-
lan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pran-
da, CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Výkonný redaktor *Pavol Stano*
Typografia: *Ivan Kovačevič*

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objed-
návky vrátane do zahraničia a predplatné
prijíma PNS — Ústredná expedícia a do-
voz tlače, Gottwaldovo nám, 6/VII, 884 19
Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1978

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 26, 1978, № 3

Издаётся четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Павол Стано
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клемен-
сова 17

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 26, 1978 Nr. 3. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
Pavol Stano

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 26, 1978, No. 3

Published quarterly by VEDA, the Publish-
ing House of the Slovak Academy of
Sciences. Managing Editors PhDr. Božena
Filová and Pavol Stano

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19,
Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 26, 1978, No. 3

Parait quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol
Stano

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, N. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam
Netherlands.

J. Lauko, *Február 1948*, Olej, 1971. — Foto K. Čierna.